

TIMO SAAVALAINEN

ARVIOINNISTA

TIMO SAAVALAINEN

KULUNEEN SYKSYN AIKANA olen keskustellut useiden lukioiden opettajien kanssa siitä, miten hyvin heidän käsityksensä mukaan perusopetuksessa annettavat arvosanat ovat linjassa lukiossa noudatettavan arvioinnin kanssa. Vastaus on ollut karu. Ero arvioinneissa tuntuu entisestään lisääntyneen. Opiskelijoilla, joiden osaaminen peruskoulussa on arvioitu kiitettäväksi, on suuria vaikeuksia saada hyväksytyä arvosanaa lukion ensimmäisistä kursseista. Peruskoulun päättöarviointi ei siis kuvaa oppilaan osaamistasoa tai ainakaan ennusta seuraavalla kouluasteella menestymistä.

Miksi peruskoulun ja lukion arvioinnit erkaantuvat toisistaan? Peruskoulun pyrkimyksenä on, että arviointi olisi oikeudenmukaista ja kuvaisi oppilaan osaamistasoa luotettavasti. Meillä on laadittu suuret määrät arviointikriteerejä ja osaamisen kuvauksia. Niiden vaikutus tuntuu kuitenkin olevan vähäinen.

On todettava, että peruskoulun velvol-

isuus on päättöarvioinnissa laittaa oppilaat paremmuusjärjestykseen, sillä toisen asteen opiskelupaikat jaetaan päättöarvioinnin perusteella. Näin järjestelmämme on rakennettu. Ensimmäisenä jonossa olevilla on kaikki valinnat mahdollisia ja valintamahdollisuudet hupenevat siirryttäessä jonon loppua kohden. Tämän tehtävän yhteiskunta on peruskoululle antanut ja se on yleisesti hyväksytty, vaikka sitä ei ääneen juurikaan sanota.

Perusopetuksen arvosanojen nousuun vaikuttaa monet eri seikat. Haluan tässä nostaa esille mielestäni kaksi keskeistä tekijää, yhteisen peruskoulun sekä viimeaikaiset opetus-suunnitelmat.

Vuosituhannen vaihteeseen asti oli tyypillistä, että peruskoulu jakaantui ala- ja yläasteeseen. Yläasteen koulut toimivat usein samassa rakennuksessa lukioiden kanssa ja ala-asteet erillään. Arvioinnin kannalta tämä tarkoitti arvioinnin asteittaista realisoitumista. Ala-asteilla

arviointi saattoi olla kannustavaa. Oppilaille tarjottiin onnistumisen kokemuksia palkitsemalla suoritus toisinaan todellista taitotasoa korkeammalla arvosanalla. Tämä on ollut perusteltua, sillä on olemassa selkeää tutkimusnäyttöä siitä, että hyvät suoritukset motivoivat oppilaita.

Vanhassa järjestelmässä, jossa yläaste ja lukio toimivat samassa rakennuksessa, oli sisäänrakennettu arvioinnin kontrolli. Yläasteen ja lukion opettajat olivat osin samoja tai ainakin työskentelivät toistensa vaikutuspiirissä siten, että arviointilinja oli yhtenäinen. Tämä on edelleen havaittavissa helsinkiläisissä opetuskouluissa, jossa 7.-9.-luokat ovat samassa rakennuksessa. Niissä eivät arvosanat ole hilautuneet ylöspäin yhtenäisten peruskoulujen tapaan.

On korostettava, että vallitseva arviointilinja ei ole kenenkään yksittäisen opettajan tai minkään yksittäisen koulun aiheuttama. Kyse on vallitsevan järjestelmän ominaisuudesta. Jokainen opettaja haluaa omien oppilaidensa ja opiskelijoidensa menestyvän. Siksi päättöarviointia tehtäessä opettajan on huomioitava oppilaan osaamistason lisäksi yleisesti vallitseva arviointikäytäntö. Opettaja siis spekuloi sillä, mikä verran muiden koulujen opettajat arvioivat omia oppilaitaan yläkanttiin ja suhteutettava oma arviointinsa tähän tasoon. Yksittäisen opettajan tiukka arviointilinja haittaa enemmän hänen oppilaansa jatko-opintopaikan saavuttamista kuin tukee valtakunnallisen arviointilinjaa säilymistä.

Opetussuunnitelmaa on uudistettu menneiden parin- kolmenkymmenen vuoden aikana useasti. Trendinä on ollut siirtymä, jossa oppiaineiden sisältöjen tarkasta kuvauksesta on menty kohti abstraktia oppimisen yleistä kuvausta. Samalla opetussuunnitelman antama tuki oppimisen arvioinnille on vähentynyt. Tämän osoittaa selvästi se, että opetussuunnitelman lisäksi on jouduttu laatimaan lukuisia määriä oppimisen

kuvauksia eri oppiaineisiin, eri luokka-asteille ja eri arvosanoille.

Mitä sitten? Onko suurtakaan merkitystä sillä, että peruskoulun ja lukion arviointikäytännöt poikkeavat toisistaan? Toisistaan poikkeavat järjestelmät eivät sinänsä ole ongelma. Hankaluus syntyy siitä, että peruskoulun antelias arviointikäytäntö johtaa vääristyneeseen kuvaan omasta osaamisesta. Arviointi ei kannusta pyrkimään parempiin suorituksiin, koska ylimmät arvosanat on saavutettu. Oppimisen potentiaali jää hyödyntämättä ja sinnikkyyttä korostava opiskelutottumus saavuttamatta.

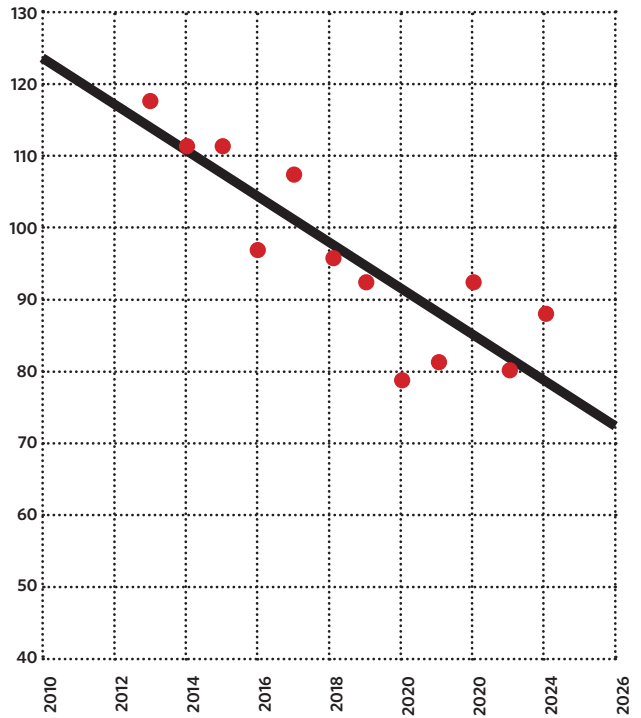
Tämä heijastuu toiselle asteelle kielteisenä kehityksenä. Lukioiden opettajat ovat pitkään puhuneet siitä, että lukiolaiset aloittavat toisen asteen opinnot yhä heikommilla lähtötaitoilla. Ensimmäisen lukiokurssin arviointi on monelle opiskelijalle järkytys, sillä peruskoulun ja lukion välinen ero arviointikäytännöissä tulee näkyväksi.

Lukio on yleissivistävä koulu, jolla on paljon laajemmat tavoitteet kuin pelkästään ylioppilaskirjoituksissa menestyminen. Tästä huolimatta YO-kirjoituksia voidaan pitää opiskelijoiden osaamistasoa kuvaavana luotettavana mittarina. Oheisessa kaaviossa on kuvattu pitkän matematiikan laudatur-arvosanan pisterajojen kehitys vuosina 2012–2024. Pitkän matematiikan kokeen tason voidaan ajatella pysyvän suhteellisen samana vuodesta toiseen.

Kaaviosta näkyy sangen huolestuttava kehitys. Osaamistason laskulle voi olla lukuisia syitä, mutta yhtenä merkittävänä tekijänä on otettava huomioon peruskoulun antamat tiedolliset valmiudet sekä opiskelutaidot ja -asetteet. Tässä on tarkasteltu pitkän matematiikan arvosanojen kehitystä, ja sama ilmiö on havaittavissa myös muissa oppiaineissa.

On paradoksaalista, että samanaikaisesti kun tutkimukset osoittavat osaamistason laskevan,

PITKÄN MATEMATIIKAN
LAUDATUR-ARVOSANAN
KEHITYS 2012-2024

arvosanat nousevat. Tilanteeseen on havahduttu, ja sitä on pyritty korjaamaan laatimalla jo edellä mainittuja hyvän osaamisen kriteerejä. Näillä on havaintojen mukaan kuitenkin ollut varsin vähäinen vaikutus.

Joku saattaisi ajatella, että arviointikäytännöt voidaan yhtenäistää perusopetuksen valtakunnallisilla tasokokeilla. Onneksi tasokoejärjestelmästä on maailmalla niin paljon varoittavia esimerkkejä, etten usko kenenkään vakavissaan sitä ehdottavan. Toinen vaihtoehto voisi olla ylioppilaskirjoituksista luopuminen. Ruotsissa on luovuttu tästä järjestelmästä. Tämä ei kuitenkaan poista ongelmaa, vaan siirtää sen korkeakoulujen ratkaistavaksi.

Pyrkimyksenämme on, että jokainen helsinkiläinen koulu on hyvä. Koulujen väliset erot tulisi olla mahdollisimman pieniä. Sama koskee koko maata. Jos pidämme tästä kiinni, olisi mahdollista soveltaa tilastollisia menetelmiä arvioinnin yhtenäistämiseksi. Mikäli kaikki peruskoulut noudattaisivat päättöarvioinnissa normaalijakaumaa, eri koulujen antamat arvosanat olisivat paremmin vertailukelpoisia kuin nykyisessä tilanteessa. Luulenpa, että aika paljon vettä saa virrata Vantaassa ennen kuin tämä uudistus toteutetaan.

TIMO SAAVALAINEN
PUHEENJOHTAJA